

«ستون نویسی» اساس روزنامه‌نگاری تخصصی است

روزنامه‌نگاری تخصصی و تخصص روزنامه‌نگاری

• حسین قندی

است. بی‌تردید این که یک مدرس بخواهد تخصص روزنامه‌نگاری را برای دانشجویانی که هنوز وارد مرحله ابتدایی کار حرفه‌ای نشده‌اند تبیین کند، دشوار است و مشکل‌تر از آن این است که در مطبوعات کشورمان نیز کم‌تر زمینه تخصصی در حرفه روزنامه‌نگاری موفق بوده است و نیز اینکه کمتر روزنامه‌نگار متخصصی در مطبوعات کشور به فعالیت مشغول است. هدف از ارائه «روزنامه‌نگاری تخصصی» به عنوان دو واحد درسی، شناخت تخصص در روزنامه‌نگاری و آماده ساختن دانشجویان برای ورود به سرویس‌های خبری و نشریات تخصصی است، ضمن آن که دانشجویان باید با تخصص علمی در روزنامه‌نگاری نیز آشنا شوند.

متأسفانه دانشجویان کمتر فرصت می‌یابند که در حین تحصیل در رشته روزنامه‌نگاری در زمینه اخذ تخصص در یکی از رشته‌های مورد علاقه خود مثلاً اقتصاد، سیاست، هنر یا ... به تخصص برسند. در مدت کوتاه نیمسال تحصیلی، باید راهی را برگزید که هم دانشجویان رشته دلخواه خود را بیابد و هم در مورد آن به مطالعه و تحقیق بپردازد و مباحث مختلف روزنامه‌نگاری همچون گزارش، مقاله و مصاحبه را از دیدگاه یک روزنامه‌نگار متخصص ببیند و بالاخره یک مجله تخصصی در معیارهای حرفه‌ای و علمی رشته انتخابی خود ارائه دهد. دانشجو در این درس باید گزارش‌نویس، مصاحبه‌گر، مقاله‌نویس، طراح صفحات داخلی، طراح جلد مجله، صفحه‌بند، خبرنگار، عکاس و بازیگر نقش همه دست‌اندرکاران یک مجله تخصصی باشد و در واقع از زاویه دید یک سردبیر، به شکل و محتوای نشریه تخصصی بنگرد و خود، عامل اجرایی نیز باشد.

برای علاقه‌مندی که مایلند ضمن کار حرفه‌ای در مطبوعات گوناگون، به تخصص دست یابند، تعریفی از تخصص روزنامه‌نگاری مکمل شناخت روزنامه‌نگاری تخصصی است. زیرا زمان، زمان تخصص

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

درس روزنامه‌نگاری تخصصی آشنا سازم. این مجله‌ها توجه سردبیر رسانه را به خود جلب کردند و پیشنهاد کرد که آنها را در رسانه معرفی کنم. فرصت را مغتنم دانستم تا ضمن تشریح هدف این درس، علاقه‌مندان را با نحوه آموزش و چگونگی کار عملی دانشجویان که حاصل چهارسال تحصیل آنان در رشته روزنامه‌نگاری است، آشنا کنم و گوشه‌ای از فعالیت آموزشی گروه ارتباطات دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبایی را بازگویم.

***

«روزنامه‌نگاری تخصصی» عالی‌ترین مرحله زندگی حرفه‌ای یک روزنامه‌نگار، پس از طی مراحل ابتدایی کار حرفه‌ای

اشاره

عصر یکی از روزهای مهرماه گذشته بود که در فاصله دو جلسه درس «ویراستاری و مدیریت اخبار» و «روزنامه‌نگاری تخصصی» در دفتر آموزش مرکز گسترش رسانه فرصت دیدار با مسئول مرکز و همچنین سردبیر مجله رسانه به دست آمد. گفت‌وگو طبق معمول این دیدارها بر محور مطبوعات و آموزش روزنامه‌نگاری استوار بود. چند نسخه مجله از کارهای عملی دانشجویان رشته ارتباطات و روزنامه‌نگاری دانشگاه علامه طباطبایی را به همراه داشتم تا با نشان دادن آنها به روزنامه‌نگاران جوان شرکت‌کننده در کلاسهای آموزشی این مرکز، آنان را با نحوه کار عملی و هدف

گرایی در وسایل ارتباط جمعی است. سالهاست که رسانه‌های جهان به اهمیت تخصص در روزنامه‌نگاری پی برده‌اند و اکنون به بهترین وجه از آن بهره می‌گیرند. در دنیای امروز روزنامه‌ها و مجلات، رادیو و تلویزیون و آژانسهای خبری دارای گروهی نویسنده و مفسرند که هر یک از آنان درباره امر بخصوصی مقاله می‌نویسند و رویدادها را تجزیه و تحلیل می‌کنند. وجود ستونهای گوناگون در روزنامه‌ها و مجلات و نیاز به تجزیه و تحلیل دقیق رویدادهای روز، پیدایش گروهی روزنامه‌نگار را که در موضوعهای خاص تخصص داشته باشند، ایجاب می‌کند.

رشد سریع رادیو و تلویزیون در سالهای پس از جنگ دوم جهانی و توسعه بیش از حد این دو وسیله ارتباطی و امکان انتشار سریع و آتی اخبار از طریق آنها، دایره طراوت خبری پیرامون روزنامه‌ها را تنگ کرده و به همین دلیل مطبوعات بزرگ جهان برای جلوگیری از سقوط و درهم‌ریختن شالوده اقتصادی‌شان به چاره‌اندیشی پرداختند. حاصل این اندیشه‌ها به صورت ارائه راه‌حلهایی برای مقابله با نفوذ رادیو و تلویزیون در روزنامه‌ها ظاهر شد. مهمترین راهی که روزنامه‌ها برای حفظ نفوذ و اعتبار خویش یافتند، روی آوری به تحلیل رویدادها بود، تا مخاطبان خود را که از طریق رادیو و تلویزیون در جریان رویدادها قرار گرفته بودند به عمق واقعه و «چرایی و چگونگی» وقوع آن رهنمون شوند، البته ضمن این کوششها و اندیشه‌ها، راههای دیگری نیز پیشنهاد شد از جمله مصورکردن هر چه بیشتر نشریات و کمک گرفتن از رنگ و تسریع در چاپ و توزیع ...

آنچه مورد بحث است همین نیاز مبرم روزنامه‌ها و مجلات به داشتن متخصصان و مفسران است. روزنامه‌ها و مجلات که هزینه اعزاز خبرنگاران خود به محل واقعه‌ای را متقبل می‌شوند، صرفاً در انتظار دریافت خبر نیستند. زیرا که رادیو و تلویزیون سریعتر از آنها، خبر را به آگاهی

عموم رسانده‌اند، بلکه می‌خواهند که خبرنگاران تجزیه و تحلیل یا تفسیر واقعه را ارسال کنند. برای برآوردن این انتظارات، که در واقع خواست و انتظار بجای مخاطبان روزنامه‌ها و مجلات است، خبرنگار باید رشته مورد علاقه خود را بیابد و در آن زمینه معلومات خود را بالا ببرد. درس «روزنامه‌نگاری تخصصی» در پی اثبات همین ضرورت ایجاد شده است. اما باید دید که تخصص مطبوعاتی چگونه به وجود می‌آید؟ دانشجویان روزنامه‌نگاری و روزنامه‌نگاران جوان که دوره‌های کوتاه یا بلند مدت روزنامه‌نگاری را گذرانده‌اند باید به این موضوع توجه کنند که آغاز کار مطبوعاتی شروع آموختن و آگاهی از آخرین ترقیات دانش روزنامه‌نگاری و راه نفوذ در افکار عمومی است. روزنامه‌نگاری که می‌خواهد در موضوعات اقتصادی به تجزیه و تحلیل رویدادها بپردازد، باید در حد کارشناس اقتصادی از جهت علمی ارتقا یافته باشد و از تمامی رویدادهای جدید در زمینه تخصص خود به طور عمیق آگاه باشد. به همین جهت نیازمند ابزاری است که یک محقق و عالم به آن مجهز است هرچند که شیوه کاربرد آن ساده‌تر، عملی‌تر و مردم‌پسندتر باشد. بنابراین روزنامه‌نگار باید به هنگام پرداختن به تخصص مورد علاقه خویش این وسایل و ابزار را در اختیار داشته باشد:

- کتابهایی که در مورد این تخصص نوشته شده‌اند، باید از قدیمیترین تا جدیدترین کتاب را فراهم آورد تا بدین وسیله دیدگاه علمی خود را وسعت بخشد.

- روزنامه‌نگار متخصص باید تمامی نشریاتی را که در زمینه و در حد تخصص او منتشر می‌شوند به دست آورد و با آنچه همکارانش در زمینه این تخصص می‌نویسند آشنا باشد.

- تهیه و تنظیم علمی و دقیق برگه‌هایی که در آنها رویدادهای مهم، دگرگونی‌های اساسی و شرح حال شخصیت‌های مورد نیاز کار تخصصی وی ثبت شده‌اند. این برگه‌ها

باید مرتباً مورد تجدید نظر قرار گیرند و سیر تحول رویدادها تا آخرین لحظه در آنها انعکاس یابد.

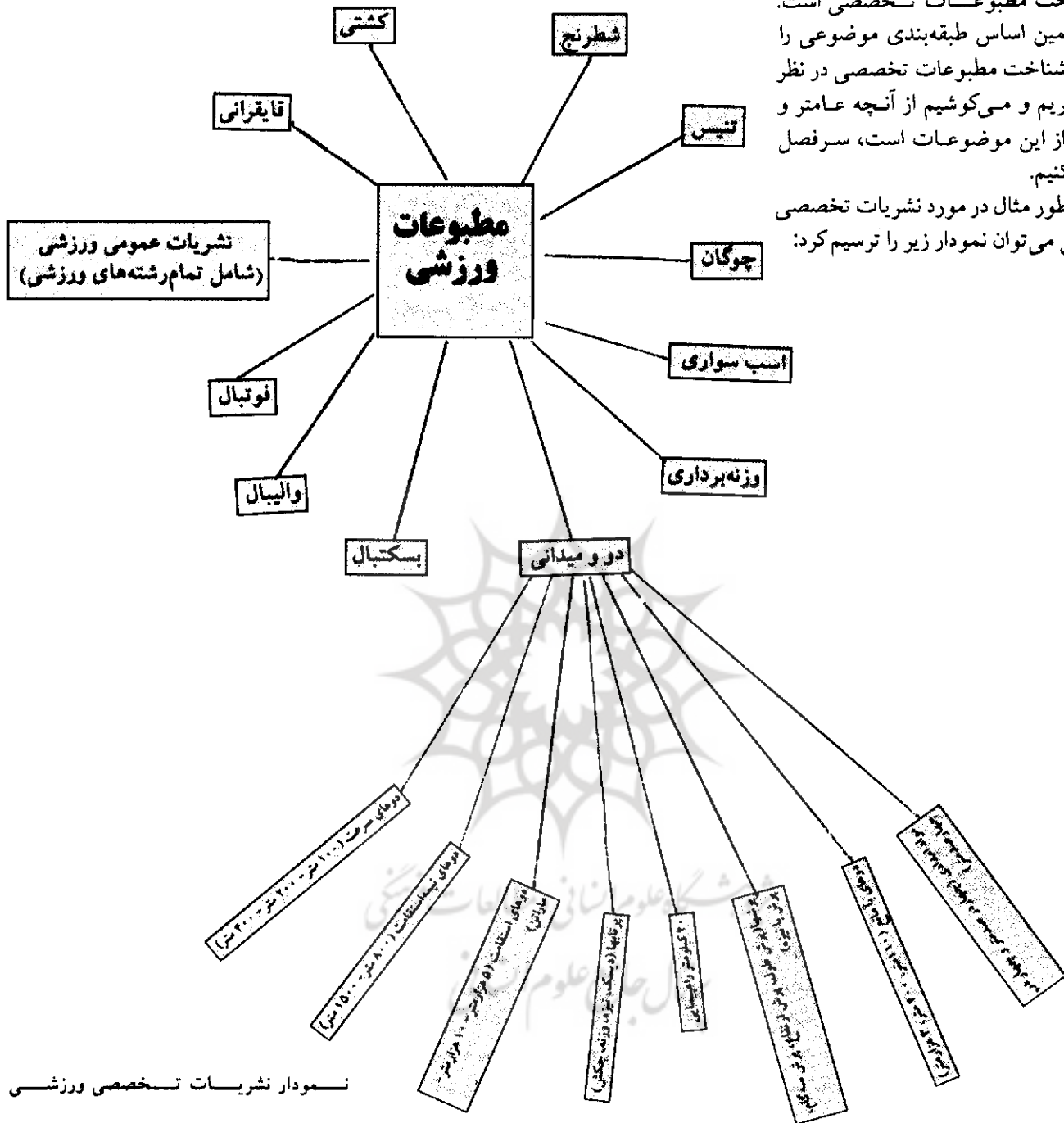
- پرونده‌هایی از بریده‌های جراید یا کنفرانسها و کتابها در حد تخصص روزنامه‌نگاری را فراهم آورد به طوری که در لحظه نیاز سریعاً به آنها دسترسی پیدا کند.

- آرشیمی از عکسها، نقشه‌ها، اسلایدها و نوارهای صدا و تصویر در اختیار باشد. دانشجویان روزنامه‌نگاری و روزنامه‌نگاران جوان و علاقه‌مند به کسب تخصص علاوه بر این باید حدود نفوذ و ارزش پیام در مطبوعات تخصصی را بدانند، زبان (کاربرد واژه‌های تخصصی) در مطبوعات تخصصی را آموخته باشند و بر شیوه نگارش در مطبوعات تخصصی با توجه به مخاطبان آنها، مسلط باشند.

برای راهنمایی دانشجویان و این که بتوانند به سهولت علاقه خود را به رشته خاصی دریابند و در واقع برای آشنا کردن دانشجو به استعداد نهفته خویش، طبقه‌بندی ویژه‌ای برای معرفی مطبوعات (نشریات) تخصصی در کلاس ارائه می‌شود. پی‌یر آلبر (Pierre Albert) فرانسوی استاد تاریخ در کتاب مطبوعات که در مجموعه «چه می‌دانم؟» به چاپ رسیده است، مطبوعات را بر اساس فواصل انتشار آنها رده‌بندی کرده است و آنگاه پس از تشریح انواع روزنامه‌های یومیه، به طبقه‌بندی مطبوعات غیر یومیه یا ادواری پرداخته و در تحت این طبقه‌بندی چندگونه نشریه را نام برده است. اشکالی که بر این طبقه‌بندی وارد است این است که فاصله انتشار را ملاک قرارداده است و روزنامه یومیه تخصصی ذیل روزنامه‌های یومیه رده‌بندی شده است و از ذکر خصوصیات تخصصی آن غفلت شده است. همچنانکه یک فصلنامه نیز جایی در این رده‌بندی نمی‌یابد.

تحقیق و تجربه استادان و کارشناسان علوم ارتباطات در ایران ثابت کرده است که طبقه‌بندی موضوعی بهترین شکل رده‌بندی

شناخت مطبوعات تخصصی است. بر همین اساس طبقه‌بندی موضوعی را ملاک شناخت مطبوعات تخصصی در نظر می‌گیریم و می‌کوشیم از آنچه عامتر و کاملتر از این موضوعات است، سرفصل سازی کنیم. به طور مثال در مورد نشریات تخصصی ورزشی می‌توان نمودار زیر را ترسیم کرد:

نمودار نشریات تخصصی ورزشی

می‌شود. بیش از نیمی از جلسات نیمسال تحصیلی به بررسی گزارشها و مقاله‌ها و مصاحبه‌ها اختصاص می‌یابد و پس از اتمام کارهای تحریری و رفع اشکالها، بحث بر روی شکل مجله و صفحه‌آرایی، انتخاب نام مجله و قطع و اندازه آن آغاز می‌شود که جملگی با توجه به رشته تخصصی، دوره انتشار و شناخت مخاطب، شکل می‌گیرند.

دلخواه خود گام نخست را بر می‌دارد و در این مرحله موظف می‌شود که محتوا و شکل مجله را برای شماره اول برنامه‌ریزی کند. رشته انتخابی و برنامه ریزی شماره اول در کلاس مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد و راهنماییهای لازم از نظر انتخاب موضوع گزارش تحقیقی، مقاله تخصصی و مصاحبه از نوع عمقی به دانشجو ارائه

برای سایر رشته‌ها (سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و هنری) نیز چنین طبقه‌بندی‌هایی در نظر گرفته شده است. بدین ترتیب دانشجو در زمینه انتخاب رشته نسبت به تمایل و علاقمندیش تصمیم می‌گیرد و کار خود را آغاز می‌کند. دانشجو با انتخاب رشته تخصصی